

МАЛЬТА

Сучасна назва держави: Республіка Мальта (*мальт.* Repubblika ta' Malta).

Перша згадка про народ/країну у писемних джерелах. У грецьких джерелах Мальта називалась Μελίτη (Меліта).

У VI кн. своєї «Географії» давньогрецький історик Страбон (64 р. до н. е. – 24 р. н. е.) згадує острови Мальтійського архіпелагу Меліта (зараз Мальта) та Гавд (зараз Гоцо). А в VII кн. Страбон пише, що давньогрецький поет Каллімах (бл. 305 р. до н. е. – бл. 240 р. до н. е.) стверджував, що Гавд – це «Острів Каліпсо», тобто острів німфи Каліпсо Огігія на якому, відповідно до поеми «Одіссея» (написана приблизно у VIII ст. до н. е.), сім років провів цар Ітаки Одісей.

Відомі також монети, чеканені у Меліті римського періоду між 211 – 35 рр. до н. е., з написами MELITAIQN або MELITAS.

Меліта неодноразово згадувалась у серії промов «In Verrem», які у 70 р. до н. е. виголосив Марк Туллій Ціцерон під час суду над колишнім губернатором Сіцилії Гаєм Верресом за звинуваченням у корупції і здирицтві.

Також Мальта описується в 27-му розділі «Діянь святих апостолів» Біблії про перебування на острові близько 60 р. н. е. апостола Павла.

Створення держави. Перша мальтійська, принаймні за назвою, держава була створена у 1530 р., коли імператор Священної Римської імперії Карл V передав Мальту духовно-лицарському Ордену Іоаннітів, що отримав з тих пір назву Мальтійського ордена.

Незалежність Мальта отримала в рамках Співдружності Націй 21.09.1964 р., маючи до грудня 1974 р. у якості фактичного глави держави генерал-губернатора, який представляв номінального главу держави – королеву Великої Британії Єлизавету II. 13.12.1974 р. Мальту було проголошено республікою з власним президентом у якості глави держави.

Історичні назви держави: Мальтійський орден (1530–1798); Мальта (1964–1974); Республіка Мальта (з 1974).

Площа Мальти, а точніше – Мальтійського архіпелагу, що знаходиться в самому центрі Середземного моря, на відстані близько 93 км на південь від Сіцилії і близько 290 км від Тунісу, становить 316 км², зокрема, о. Мальта – 246 км².

Населення: 440 тис. (на 01.01.2017, Національне управління статистики Мальти).

Очікувана тривалість життя при народженні: 81,9 р. (для чоловіків 79,7, для жінок – 84) (2015, Євростат).

Етнічний склад населення: мальтійці – 95,1% за громадянством (91,5% народились на Мальті); британці – 1,6% за громадянством (2,5% народились у Великій Британії) (2012, Національне управління статистики Мальти).

Чисельність українців: упродовж 2014–2016 рр. із 193 українців, які просили притулку, 102 отримали право проживати на Мальті (Національне управління статистики Мальти).

Столиця: Валлетта – 5,6 тис. осіб, хоча у 1931 р. Валлетта була найбільшим містом країни; тоді у ній проживало 22,8 тис. осіб.
Найбільші міста: Біркіркара – 22,1 тис. осіб; Моста – 19,8 тис. осіб; Сан-Пауль-іль-Бахар – 18,5 тис. осіб; Кормі – 16,2 тис. осіб; Сліма – 15,6 тис. осіб (на 01.01.2016, Національне управління статистики Мальти).

Державна мова: офіційними мовами країни є мальтійська (з 1934) та англійська (з 1921). Конституція 1964 р. надала мальтійській мові також статус національної мови Мальти. З 1921 по 1934 р. офіційною мовою, поряд з англійською, була італійська. Сучасна мальтійська мова – маґрібський діалект арабської мови з великою кількістю італійських слів (нащадок сіцилійсько-арабської розмовної мови). Перша книга мальтійською мовою – Катехізис Віцціні – була опублікована у 1752 р. Згідно з даними перепису 2005 р., мальтійська є рідною для 90,2% населення, англійська – для 6%. Згідно з даними опитування Eurobarometer у грудні 2005 р., 100% населення можуть говорити мальтійською, 89% – англійською та 66% – італійською.

Релігійний склад населення: католики, за даними Всесвітньої книги фактів ЦРУ, склали у 2006 р. – 90%; за даними Великоднього опитування «Malta Today» 2016 р., католики

складають 88,6%, мусульмани – 2,6%, атеїсти і нерелігійні – 4,5%. Стаття 2 Конституції Республіки Мальта «Державна релігія» говорить, що «Релігією Мальти є Римська католицька апостольська релігія».

Державний устрій: парламентська республіка у складі Співдружності, яку очолює Велика Британія. **Глава держави:** президент **Глава уряду:** прем'єр-міністр.

Вищий законодавчий орган: однапалатна Палата представників. Нинішній парламент Мальти почав функціонувати від проголошення республіки в 1974 р. Попередні форми парламентаризму: виборне Законодавче зібрання і Сенат (діяли з перервами від 1921 до 1936 р., від 1947 до 1959 рр., від 1961 до 1964 рр.) здійснювали законодавчу і виконавчу владу у внутрішніх справах на засадах обмеженого самоврядування. Діяльність ради при генерал-губернаторові – переважно на виборних засадах – від 1887 р.

Діюча Конституція прийнята на референдумі 04.05.1964 р., схвалена британським парламентом 23.07.1964 р., вступила в силу 21.09.1964 р. Діє зі змінами від 1974, 1987 і 2007 рр. Перша (колоніальна) Конституція Мальти була впроваджена британською адміністрацією у 1813 р.

Статус у відносинах з ЄС: член ЄС з 01.05.2004 р.; член Шенгенської зони з 21.12.2007 р.; член Єврозони з 01.01.2008 р.

Статус в інших провідних міжнародних організаціях, союзах: член ООН (з 1964); член Співдружності Націй (з 1964); член Ради Європи (з 1965); співзасновник ОБСЄ (з 1973); співзасновник СОТ (з 1995).

Розмір ВВП на душу населення (в поточних цінах) у 2016 р., за даними Євростату, склав 22700 євро (14 місце серед EU-28); за даними МВФ – 25215 дол. США (30 місце в світі); за даними Світового банку – 25058 дол. США (28 місце в світі).

КОРОТКА ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ

Перші люди з'явилися на Мальті близько 5200 р. до н. е. З IX ст. до н. е. розпочинається фінікійська колонізація Мальти, а з VIII ст. до н. е. – грецька. З V ст. до н. е. контроль над Мальтою встановлює Карфаген. У результаті поразки Карфагену в Другій Пунічній війні Мальту в 218 р. до н. е. захоплює Римська республіка.

У 395 р., після остаточного поділу Римської імперії на дві частини Мальта переходить до Західної Римської імперії. У 454 р. Мальту займають вандали, у 464 р. – готи. Під контролем цих германських племен Мальта перебувала до 533 р., коли полководець Візантійської імперії Велізарій, розгромивши Королівство вандалів у Північній Африці, приєднує Мальту до Візантії. Острів перебував у складі Візантії три століття, поки у 870 р. не був завойований арабським еміратом Аглабідів із Іфрікії (сучасний Туніс, частково – Алжир та Лівія). Араби, панування яких тривало до 1090 р., принесли на Мальту іслам, запровадили нові іригаційні системи, що поліпшило родючість земель, суттєво вплинули на формування мальтійської архітектури та мови.

У 1091 р. норманський граф Рожер I, щоб забезпечити відвойовану в арабів Сіцилію, займає острови Мальта та Ґозо. На всіх підкорених територіях Рожер зберіг самоврядування, ісламські закони і свободу віросповідання. Проте у 1122 р. араби піднімають повстання проти норманської влади. Лише у 1127 р. за сина Рожера I, засновника Сіцилійського королівства Рожера II, нормани поновлюють контроль над Мальтою та роблять християнство панівною релігією на острові.

Після припинення норманської династії Сіцилійське Королівство разом із Мальтою у 1194 р. переходить до імператорів Священної Римської імперії із династії Гогенштауфенів, а в 1266–1282 рр. – до сина французького короля Людовіка VIII Карла I Анжуйського. Вважається, що у 1249 р. Фрідріхом II мусульмани були остаточно вигнані з Мальти.

У 1282 році Мальта переходить під владу Королівства Арагон, з 1479 р. – Королівства Кастилія. Острів перебував під владою іспанців до 1530 р. У 1350 р. було засноване мальтійське дворянство. У 1429 року Мальта була розграбована туніськими сарацинами, після чого йде довгий період занепаду економіки і культури.

У 1530 р. мальтійські острови, за рішенням імператора Священної Римської імперії Карла V (він же король Іспанії Карл I), передаються лицарям Ордену Св. Івана Богослова. 1561 р. на Мальті офіційно засновано інквізицію. У 1547 та 1551 рр. турки здійснювали набіги на Мальтійський архіпелаг, забираючи у рабство місцевих жителів, а в 1565 р. війська султана Сулеймана I Пишого при підтримці арабських піратів із Тріполі та Алжиру здійснюють спробу заволодіти Мальтою. Острови були обложіні турками. В сучасних джерелах цей період називають «Велика Облога». Проте мальтійські лицарі змогли відбити усі штурми своїх фортець, і турки відступили.

За часів Мальтійського ордену італійська стала офіційною мовою, було побудовано багато міст, палаців, храмів і укріплень, наприклад, нинішню столицю Валлетту в 1566 р. У 1769 р. було засновано Мальтійський університет.

У червні 1798 р. на шляху до Єгипту флот Наполеона Бонапарта захоплює Мальту. Лицарі здаються без бою. Французи розграбовують палаци і церкви, скасовують інквізицію, звільняють мусульманських рабів, які утримувались на Мальті. У вересні 1798 р. мальтійці повстають проти французької окупаційної влади, досить швидко заблокувавши французький гарнізон у Валлетті. Їм на допомогу приходять сіцилійці, британці та росіяни. Після 18 місяців облоги, заблокований французький гарнізон капітулює, 05.09.1800 р. англійці займають Валлетту своїми військами і піднімають там британський прапор.

У 1814 р., за умовами Паризького миру, Мальта офіційно стає колонією Великобританії і служить їй як стратегічно розташована військово-морська база. Конституції 1813, 1835, 1849, 1887 і 1903 рр. закріпили її колоніальний статус. У часи Першої світової війни Мальта мала один з найбільших шпиталів у басейні Середземного моря. Протести проти зростання цін на хліб, що швидко переросли в антиколоніальні, придушені британцями у 1919 р., активізували суспільно-політичне життя країни. У 1920 р. були створені Мальтійська лейбористська та інші партії. У 1921 р. британська адміністрація надала Мальті внутрішнє самоврядування. За губернатором і його радою зберігався контроль над питаннями оборони і зовнішніх зв'язків. Обрані Законодавчі збори і Сенат здійснювали законодавчу і виконавчу владу у внутрішніх справах. Однак через політичні кризи британська адміністрація у 1930 і 1933 рр. призупиняла дію Конституції, а в 1936 р. скасувала її. До 1947 р. Мальтою одноосібно керував губернатор.

Через своє стратегічне положення Мальта була однією з найбільш бомбардованих територій у період Другої світової війни. У 1940–1942 рр. італійськими та німецькими повітряними силами було здійснено близько трьох тис. повітряних нальотів на Мальту, під час яких зруйновано 34 тис. будинків. Блокада Мальти тривала до літа 1943 р.

ПОЛІТИЧНА СИСТЕМА КРАЇНИ З ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХХ ст. ДО СЬОГОДЕННЯ

У 1947 р. британська влада відновила на Мальті конституційне самоврядування. У ході виборів до Законодавчого зібрання перемогу отримала Лейбористська партія Мальти, а її лідер Поль Боффа сформував уряд країни. Але вже в 1949 р. в партії стався розкол через суперечки щодо британської фінансової допомоги. Покинувши ЛПМ, Боффа створив нову

Робітничу партію, що утворила блок з Націоналістичною партією Мальти. Після позачергових виборів 1950 р. було утворено коаліційний уряд на чолі з лідером націоналістів Енріко Міцці, а після його смерті – Джорджіо Боргом Олів'є. Правляча коаліція отримала перемогу й на виборах 1951 та 1953 рр.

У 1955 р. лейбористи виграли загальні вибори, і уряд Домініка Мінтоффа (1955–1958) приступив до переговорів з Великобританією про інтеграцію. Відповідна ініціатива була схвалена на референдумі в 1956 р. Проте британська сторона відмовлялася надати Мальті фінансову та економічну допомогу в тому обсязі, який мальтійський уряд вважав за необхідне для здійснення інтеграції. У цій ситуації мальтійські лейбористи відмовилися від плану інтеграції і зажадали негайної і повної незалежності країни.

У ході боротьби вони вдавалися до методів пасивного опору, громадянської непокори, до звернень в ООН, до міжнародних організацій і великих держав. У 1958 р. мальтійці провели масові демонстрації за незалежність, лейбористський уряд Домініка Мінтоффа демонстративно подав у відставку, почався загальний страйк. Учасники протестів нападали на поліцейські дільниці, виводили з ладу зв'язок, споруджували барикади. У відповідь британський губернатор Р. Лейкок приймає на себе управління островом та вводить з 30.04.1958 р. надзвичайний стан. Подальші переговори не дали результатів, і в 1959 р. британська влада призупинила дію Конституції. У відповідь мальтійці розгорнули кампанію громадянської непокори і страйків.

У 1961 р. Великобританія змушена була надати Мальті внутрішнє самоврядування. Архіпелаг переставав бути колонією і перетворювався на автономну державу. Однак вирішальне слово у всіх питаннях, як і раніше, мав британський генерал-губернатор.

У 1962 р. до влади прийшла Націоналістична партія, яка й привела Мальту до незалеж-

ності. У 1963 р. в Лондоні пройшла конференція з питання незалежності Мальти, а в травні 1964 р. на референдумі була схвалена Конституція незалежної держави.

З 1964 р. до 1974 р. Мальта була конституційною монархією з королевою Великої Британії Єлизаветою II у якості номінального глави держави.

Провідну роль в країні відіграють дві політичні партії – консервативна Націоналістична партія і соціал-демократична Мальтійська лейбористська партія. Вони є головними суперниками на виборах. З 1966 р. лише вони представлені у парламенті. Націоналістична партія була заснована у 1880 р., нараховує 33 тис. членів. Мальтійська лейбористська партія, заснована у 1920 р., нараховує 39 тис. членів, входить до Соціалістичного інтернаціоналу. Лейбористи були при владі у 1947–1949, 1955–1958, 1971–1987, 1996–1998 та з 2013 р., націоналісти – у 1950–1955, 1962–1971, 1987–1996, 1998–2013 рр.

Після закриття в 1967 р. Суецького каналу економічне становище Мальти погіршилося: у порти острова стало заходити менше суден, скоротилися надходження до бюджету, зменшився обсяг судноремонтних робіт. У 1969 р. Великобританія заявила про припинення допомоги за фінансовими угодами 1964 р. У 1970 р. Мальта і Європейські співтовариства підписали угоду про асоціацію, що передбачала взаємне зняття торгових бар'єрів. Економічна криза в країні призвела до зростання цін і безробіття, що, в свою чергу, викликало численні протести і страйки мальтійців. Невдоволення політикою діючого уряду націоналістів призвело до того, що на чергових виборах 1971 р. опозиційна Лейбористська партія перемогла і сформувала свій уряд на чолі з Д. Мінтоффом (1971–1984).

Прийшовши до влади, лейбористи провели ряд економічних і політичних реформ. Вони

обмежили державні витрати, встановили урядовий контроль над імпортом, вивезенням валюти, цінами, приступили до субсидування основних продовольчих і промислових товарів, створили адміністрацію доків, вжили заходів для ослаблення залежності від британського фунта стерлінгів. Були створені державні та змішані компанії в таких областях, як авіатранспорт, енергетика, засоби зв'язку та інформації, банківська діяльність. Профспілки були допущені до управління доками. У соціальній сфері влада підвищила заробітну плату, ввела щорічний і п'ятиденний робочий тиждень.

У грудні 1974 р. Мальта проголошена парламентською республікою. Главою держави є президент, який обирається парламентом країни терміном на п'ять років. Першим Президентом Мальти у 1974 р. став її останній генерал-губернатор лейборист Антоні Джозеф Мамо.

Вищим органом законодавчої влади є однопалатний парламент (Палата представників), що складається з 69 депутатів (2008), які обираються на основі загального виборчого права за системою пропорційного представництва терміном на п'ять років. Кількість депутатів може змінюватися і визначається самим парламентом, проте обов'язково залишається непарною і ділиться на кількість виборчих округів.

Після проведення парламентських виборів президент призначає прем'єр-міністром лідера партії-переможниці або лідера коаліції строком на п'ять років. Кабінет призначається президентом за рекомендацією прем'єр-міністра.

У 1975 р. лейбористи знову перемогли на парламентських виборах. Вони коригують зовнішню політику країни, розриваючи «особливі» відносини з НАТО і забороняючи візити американських військових кораблів. 31 травня 1979 р. з острова були повністю виведені британські військові частини, тепер святкується мальтійцями як «День волі». У 1970-х – 1980-х рр. євроінтеграційний поступ країни сповільнюється, оскільки

лейбористські уряди проводили жорстку протекціоністську політику і були не схильні поступатися фінансовою самостійністю країни.

14.05.1981 р. уряд Мальти затвердив Декларацію нейтралітету Мальти, в якій заявив, що Республіка Мальта є нейтральною державою і відмовляється від участі в будь-яких військових союзах. Жоден об'єкт на Мальті не може бути використаний в інтересах іноземних військ. У 1987 р. в Конституцію було внесено пункт про заборону приєднання країни до воєнних союзів.

Прийшовши до влади у 1987 р., уряд націоналістів врешті у 1990 р. подав заявку на вступ Мальти до ЄС, натомість у 1995 р. країна приєдналась до програми НАТО «Партнерство заради миру». Проте у 1996 р. європоступ Мальти пригальмували лейбористи, які виграли вибори під гаслами перетворення Мальти на «Середземноморську Швейцарію» та залякування населення безробіттям, посиленням конкуренції та засиллям іноземного капіталу у разі євроінтеграції. Прийшовши до влади, вони призупинили переговори про вступ Мальти до ЄС, запропонувавши Брюсселю «тісне партнерство». Знову прийшовши до влади у 1998 р., націоналісти поновили переговори про євроінтеграцію країни.

У 1998 р. уряд Мальти підписав угоду з Суверенним Мальтійським орденом, залишаючи у його розпорядженні на 99 років Фортецю Сант-Анджело. Ця фортеця має «позатериторіальний» статус і є місцем, у якому відбуваються численні зустрічі кавалерів Ордена.

08.05.2003 р. на Мальті відбувся референдум, на якому незначною більшістю голосів громадяни проголосували за приєднання країни до ЄС: «за» – 53,6% (143 тис.), «проти» – 46,3% (123,6 тис.). 01.05.2004 р. Мальта стала повноправним членом ЄС.

На чергових парламентських виборах 2008 р. перемогу отримала правляча кон-

сервативна Націоналістична партія (49,3% голосів), тоді як лейбористів підтримало 48,8%. Уряд Лоренцо Гонці (2004–2013), сформований на основі Націоналістичної партії, діяв, поки парламент не відмовився підтримувати бюджет на 2013 р.

На виборах 2013 р. перемогла Лейбористська партія (55,1%), Націоналістична партія отримала підтримку 41,3% виборців і пішла в опозицію. Вибори 2017 р. засвідчили підтримку громадянами урядового курсу лейбористів Джозефа Муската (з 2013), адже Лейбористську партію підтримало 55,04% виборців, Націоналістичну партію – 43,68%.

Основну форму місцевого самоврядування складають 68 муніципалітетів (з 1993). Проміжного рівня між місцевими радами і національним урядом у країні не існує. Поділ на три регіони і шість округів використовується лише в статистичних цілях.

ОСОБЛИВОСТІ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ З ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХХ ст.

Мальта є індустріальною країною з розвиненими промисловістю, торгівлею, сферою фінансів і послуг. Сучасна економічна і соціальна політика Мальти характеризується стабільним політико-економічним становищем, низьким рівнем безробіття, відсутністю соціальних потрясінь. Рівень життя населення високий. Але економіка країни знаходиться в залежності від зовнішньої економічної ситуації, оскільки Мальта позбавлена корисних копалин та промислової сировини.

Економіка країни ґрунтується на виристанні вигоди географічного положення Мальти на перетині морських шляхів і на обслуговуванні туристів. Водночас національна стратегія економічного розвитку спрямована на захоплення виробництва продукції з високим ступенем обробки на основі сучасних технологій.

На початку 2000-х рр. на Мальті діяло понад 200 міжнародних промислових фірм, частка яких в ВВП країни складала одну третину. На виробництвах, що належать іноземному капіталу, задіяно до 30% усіх робітників і службовців країни. Це сприяє збереженню низького рівня безробіття й стабільному благополуччю мальтійців.

Держава, заохочуючи розвиток індустріальної інфраструктури країни, надає суттєві пільги виробничим компаніям, що бажають ствердитися на Мальті. Серед них: повне чи часткове вивільнення від податків, якщо компанії експортують переважну більшість своєї продукції; сприятливі умови кредитування (до 3% на рік) на придбання нових машин і обладнання; низька орендна плата; полегшений порядок отримання дозволу на трудову діяльність кваліфікованому іноземному персоналу; вивільнення від митних платежів проєктів, орієнтованих на експорт і т. ін.

У результаті Мальта виявилася привабливою для розміщення нових промислових галузей, що спеціалізуються на зборці автомобілів, виробництві тканин, одягу, паперових виробів і меблів, а також електроніці і фармацевтиці.

Також в економіці Мальти важливе місце займають історично сформовані галузі – суднобудування та судноремонт, які мають кваліфіковані робітничі кадри. Суднобудівна і судноремонтна промисловість становить в основному державний сектор економіки, в якому працює близько 48 тис. осіб, тобто майже 1/3 загального числа зайнятих в країні.

Через нестачу вологи і низьку родючість ґрунтів сільське господарство відіграє незначну роль в економіці країни і все ще ведеться традиційними способами. Більшість продовольчих продуктів імпортується, оскільки власне виробництво покриває лише 20% потреб у продовольстві. Головні культури – картопля, помідори, солодкий перець, капуста і цибуля.

Насьогодні понад 70% ВВП країни формується у сфері послуг та туризму. Активний розвиток туристичної сфери почався в середині ХХ ст., коли уряд Дж. Борча Олівера (1962–1971) закликав місцевих підприємців вкладати кошти в будівництво готелів на Мальті, надаючи їм при цьому значні кредити і звільняючи від сплати податків. Починаючи з 1986 р., кількість туристів, які приїжджають в країну, почала стрімко зростати. У 2014 р. був досягнутий абсолютний рекорд в 1,6 млн чол. (дані Всесвітньої туристичної організації). Щорічно Мальту відвідує понад 1,2 млн туристів, що в чотири рази більше, ніж усе населення країни.

Держава фінансує систему безкоштовної середньої і вищої освіти, медичного обслуговування. Забезпечує пенсії по старості. Мальта належить до країн ЄС з найнижчими показниками безробіття, у 2005–2013 рр. його рівень був у межах 6–6,9%, у 2014–2015 рр. знизився до 5,8–5,4%, а у 2016 р. – до 4,7% (третє місце серед EU-28).

Однією з головних відмінних рис сучасної мальтійської економіки став швидкозростаючий офшорний бізнес. У 1988 р. в країні був прийнятий Закон про офшорні трасти.

Офшорні іноземні компанії на Мальті, кількість яких наприкінці 1990-х рр. досягала більше тисячі, діляться на торговельні і неторговельні. Торговельні компанії можуть займатися за межами Мальти продажем будь-яких видів товарів і послуг, маючи або не маючи фізичної присутності в країні. Натомість офшорні банки і страхові компанії повинні мати фізичну присутність на Мальті, а також спеціальну ліцензію, що видається міністром фінансів країни.

Неторговельні компанії займаються управлінською діяльністю, авторськими правами, торговельними марками і т. д., а також судноплавством, що за мальтійським законодавством не розглядається як комерційна діяльність. Завдяки «зручним» умовам реєстрації

кількість торгових суден, зареєстрованих під мальтійським прапором, сягнула у 2010 р. понад 1570 (вантажопідйомністю понад 1 тис. тонн). Це четверте місце в світі.

Відповідно до прийнятого 1988 р. Закону про міжнародне підприємництво, Мальта не видає ніякої інформації щодо зареєстрованих на ній офшорних компаній та іноземних клієнтів, які їх контролюють. Втім іноземні офшорні компанії можуть діяти лише через уповноважені номінальні мальтійські фірми (nominees). Ці місцеві юридичні фірми займаються реєстрацією підприємств за дорученням клієнтів, їх адміністративним обслуговуванням, питаннями оподаткування й аудиту, а також здійснюють контроль за діяльністю офшорних компаній, відповідаючи перед владою за її законність.

Незважаючи на трудомістке управління, вартість обслуговування іноземної офшорної компанії на Мальті відносно незначна. При цьому завдяки високій кваліфікації місцевих спеціалістів воно ведеться на якісно більш високому рівні, ніж в багатьох інших країнах з офшорним законодавством.

З 01.01.2008 р. Мальта приєдналась до зони євро.

Обсяги зовнішньоторговельного обороту Мальти товарами і послугами у поточних цінах, за даними Євростату, склали у 2006 р. 13,4 млрд євро (експорт – 6,6 млрд, імпорт – 6,8 млрд), у 2007 р. – 14,8 млрд, у 2008 р. – 18,2 млрд, у 2010 р. – 20,3 млрд, у 2011 р. – 21,8 млрд, у 2013 р. – 23,6 млрд, у 2015 р. – 25,9 млрд, у 2016 р. – 26,8 млрд євро (експорт – 14 млрд, імпорт – 12,8 млрд).

Експорт складається переважно з різного устаткування, зокрема – електроніки і текстилю. Головні статті імпорту – продукція машинобудування, продовольство, енергоносії та хімічні продукти. Так, у 2010 р. 71,7% мальтійського імпорту було здійснено з країн Європи. Найбільшими імпортерами до Мальти

були: Італія – 25,2%, Велика Британія – 8,5%, Франція – 8% та Німеччина – 7,8%. У свою чергу головними партнерами Мальти по експорту були: Німеччина – 12,2%, Сінгапур – 10,3%, Франція – 9,9% та США – 8,8%.

ВВП Мальти, за даними Євростату (у поточних цінах), склав у 1998 р. 3 млрд євро, у 2000 р. – 4,4 млрд, у 2005 р. – 5,1 млрд, у 2007 р. – 5,7 млрд, у 2008 р. – 6,1 млрд, у 2010 р. – 6,6 млрд, у 2012 р. – 7,1 млрд, у 2013 р. – 7,6 млрд, у 2014 р. – 8,4 млрд, у 2015 р. – 9,2 млрд, у 2016 р. – 9,8 млрд євро.

ІСТОРИЧНІ ЗВ'ЯЗКИ УКРАЇНИ З МАЛЬТОЮ ДО 1991 р.

Історичні зв'язки України з Мальтою до 1991 р. мали епізодичний характер.

У 1609 р. князь Януш Острозький заповів, що в разі припинення його роду і по жіночій лінії, його маєток на Волині має перейти у спадок Мальтійському ордену, де має бути засноване відповідне командорство. Проте цей заповіт фактично не було виконано аж до 1775 р., коли Мальтійський орден, за підтримки Катерини II, врешті вступив у володіння своїми землями у Волинському пріорстві.

У книзі секретаря французького Посольства у Польщі П'єра Шевальє «Історія війни козаків проти Польщі», виданій у Парижі в 1663 р. запорозькі козаки порівнюються з мальтійськими лицарями. Зокрема автор пише, що козакам «треба переплисти їх [дніпровські пороги], а потім зробити подорож по Чорному морю, щоб називатися справжнім запорозьким козаком, – так само, як мальтійські лицарі, щоб удостоїтися честі стати членом їхнього ордену, зобов'язані відбути паломництво».

У соборі Івана Богослова на Мальті є скульптурна композиція, що датується приблизно 1680 р. У горішній частині композиції – погруддя Великого магістра Мальтійського ордену Ніколо Коттонера, виконане скульпто-

ром Доменіко Ґвіді (1628–1701). Підтримують погруддя дві мармурові фігури, що нагадують запорозького козака та африканського невольника. Мистецтвознавці припускають, що зображення козака могло бути й зображенням литовського князя А. Радзивілла, який був гребцем на галері у турецькому полоні і якого пізніше визволили мальтійські лицарі.

У XVIII ст. європейці продовжували порівнювати запорозьких козаків з мальтійськими лицарями. Зокрема, це в 1736 р. зробив англійський посол у Петербурзі К. Рондоу у спеціальній реляції про запорозьких козаків, надісланій своєму уряду.

УКРАЇНСЬКО-МАЛЬТІЙСЬКІ ВІДНОСИНИ З 1991 р.

Республіка Мальта визнала незалежність України 05.03.1992 р., тоді ж між двома країнами були встановлені дипломатичні відносини.

Першим послом України у Республіці Мальта (за сумісництвом) був призначений Анатолій Орел (1992–1997). Першим послом Мальти в Україні (за сумісництвом) у лютому 2003 р. став Джозеф Кассар.

На початковій стадії розвиток відносин між Україною та Мальтою характеризувався певним динамізмом. 23–25.08.1991 р. Україну відвідав міністр закордонних справ Мальти Ґ. де Марко. Під час візиту був підписаний Протокол про співробітництво між МЗС двох країн, а також парафований Протокол про торговий обмін між Україною та Мальтою – документи, що заклали підвалини двосторонніх відносин. У жовтні 1991 р. Мальту відвідала делегація України на чолі з прем'єр-міністром В. Фокінім. Під час цього візиту був підписаний протокол про торговий обмін між двома країнами. Таке активне започаткування розвитку українсько-мальтійських відносин, однак, не набуло подальшого розвитку, оскільки положення протоколу не були реалізовані.

Новий етап українсько-мальтійських відносин започаткував перший офіційний візит до України 8-9.07.2008 р. президента Мальти Едварда Фенеха Адамі, результатом якого стало підписання міжурядових угод про співпрацю у сфері боротьби з організованою злочинністю та про співробітництво у галузі туризму. Візит надав поштовху для розробки додаткової низки двосторонніх документів, спрямованих на формальне врегулювання відносин у сфері економіки, захисту інвестицій, уникнення подвійного оподаткування, а також у сфері освіти, культури, науки, туризму і в багатьох інших сферах.

У вересні 2013 р. Україну вперше в історії двосторонніх відносин відвідав прем'єр-міністр Мальти Дж. Мускат. Під час візиту була підписана Конвенція про уникнення подвійного оподаткування.

Проблемами двосторонніх відносин залишаються: недоопрацьованість договірно-правової бази співробітництва сторін (станом на 2017 р. складала 6 документів), епізодичність зустрічей перших осіб двох держав, необізнаність бізнесових кіл України і Мальти щодо переваг і перспектив співпраці в економічній галузі і сфері послуг обох країн, а за цим – і недостатня залученість бізнесу Мальти до української економіки, як і бізнесу України до економіки Мальти.

Обсяг прямих іноземних інвестицій з Мальти в Україну, за даними Держстату України, станом на 01.04.2017 р. склав 61,2 млн дол. США.

Загальний обсяг зовнішньої торгівлі між Україною і Мальтою (товарами та послугами), за даними Держстату України, складав у 2005 р. – 52 млн дол. США (експорт – 50,3 млн, імпорт – 1,7 млн), у 2006 р. – 137 млн, у 2007 р. – 72 млн, у 2008 р. – 116 млн, у 2009 р. – 144 млн, у 2010 р. – 158 млн, у 2011 р. – 224 млн, у 2012 р. – 122 млн, у 2013 р. – 115 млн, у 2014 р. – 210 млн, у 2015 р. – 212 млн, у 2016 р. – 206 млн дол. США (експорт – 110 млн, імпорт – 96 млн).

ОБ'ЄКТИ КУЛЬТУРНО-ЦИВІЛІЗАЦІЙНОЇ СПАДЩИНИ НА МАЛЬТІ

У 1980 і 1992 рр. до Списку об'єктів Світової спадщини ЮНЕСКО на Мальті були включені: м. Валлетта; святилище Гал-Сафлієні (III тис. до н. е.); мегалітичні храми Мальти: Джгантія, Мнайдра, Скорба, Таршієн, Та' Хаджрат і Хаджар-Кім (IV–III тис. до н. е.).

Два храми Джгантія на острові Гоцо відзначаються гігантськими спорудами бронзової доби. Храми Джгантія – найбільш стародавні серед відокремлено розташованих пам'яток у світі, які засвідчують, що острови були заселені до появи в Єгипті відомих пірамід Гізи. На острові Мальта розташовані мегалітичні храми Хаджар-Кім, Мнайдра, Таршієн, Та' Хаджрат і Скорба, що вважаються унікальними шедеврами минулого.

Гіпогей Гал Сафлієні – це підземний наскельний комплекс, що використовувався будівниками храмів у якості святилища і як місце поховання. Три його підземні рівні відносяться до періоду приблизно між 3600 і 2400 рр. до н. е. Цей пам'ятник вважається одним з основних доісторичних пам'яток у світі.

Столиця Мальти Валлетта нерозривно пов'язана з історією Ордену святого Івана Єрусалимського. Серед його пам'яток є Палац Великого Магістра, збудований між 1570 і 1580 рр., який слугує сьогодні приміщенням парламенту; Кастільське подвір'я (1574); собор Святого Іоана (1578); сади Гастінґса; Національний музей археології Мальти; Каstellанія; дім Рока Піккола XVI ст.; Верхні і Нижні сади Барракка; Італійське подвір'я; форт Святого Ельма; шпиталь Ордену, перетворений на Середземноморський конференц-центр та інші.

Електронні джерела:

Сайт уряду Мальти: <http://www.doi.gov.mt>

Сайт парламенту Мальти: <http://www.parlament.mt/home>

Сайт Національного управління статистики Мальти: <http://www.nso.gov.mt/site/page.aspx>

Посольство України в Італійській Республіці, Республіці Мальта та в Республіці Сан-Маріно (за сумісництвом): Via Guido d'Arezzo, 9, 00198 Roma; <http://www.mfa.gov.ua/italy>

Література:

Maturin M Ballou. The Story of Malta. – Echo Library, 2010. – 168 p.

Brian W. Blouet. The story of Malta. – Progress, 2004. – 282 p.

Грицак Е. Н. Мальта. – М., 2005. – 223 с.

Настенко И. А. История Мальтийского ордена. – М., 2005. – Кн. 1. – 414 с.; Кн. 2. – 413 с.

Захаров В. А., Тилов Т. К. Международно-правовое положение Мальтийского Ордена и проблемы его суверенитета. – М., 2013. – 108 с.

Отрош В. М. Міжнародна правосуб'єктність Суверенного Мальтійського Ордену: дис. ... канд. юрид. наук. – К., 2016. – 205 с.

Кудрявцев Б. В. Мальта. Британский флаг спущен. – М., 1983. – 167 с.

Сизов С. Ю. Современная Мальта: не только туризм. – М., 2008. – 173 с.

Шалдунова Т. Н. Мальтийский орден и его взаимоотношения с Речью Посполитой и Российской империей в XVII–XVIII вв. – М., 2005. – 70 с.

І. Д. Дудко